

Vestre Toten kommune

**Året som gikk
2010**

Del 2

Rådmannens årsberetning

1. Rådmannens oppsummering av driftsåret 2010

1.1 Viktige hendelser og utviklingstrekk

Økonomi

Selv om kommunen forbedret netto driftsresultat betydelig i forhold til de to foregående årene, ble regnskapsresultatet ikke godt nok til å dekke inn en stor andel av regnskapsmessig underskudd fra 2008 og 2009. Inndekningen ble på 1,8 mill kroner. Dette innebærer at kommunen ikke har maktet å dekke 2008-underskuddet på 22,9 mill kroner i løpet av de neste to regnskapsårene og blir dermed registrert på ROBEK. Etter 2010 har kommunen et akkumulert underskudd på 31,7 mill kroner.

Målsettingene i budsjettet var store i forhold til å make en inndekning av 22,9 mill kroner. Resultatet viser imidlertid både at det ikke er gjort tilstrekkelige tilpasninger i aktivitetsnivået og at det er avvik / ubalanse på både driftsområder og når det gjelder de store utgifts- og inntektsanslagene. Balansen i budsjettet kom "skjevt ut" allerede i utgangspunktet da det viste seg at ekstraordinære skjønnsmidler på 4,0 mill kroner ikke ble videreført og at de frie inntektene ble lavere enn forutsatt. Utfordringene ble forsterket gjennom et vesentlig merforbruk på blant annet barnevern og omsorg. Gjennom budsjettåret ble det varslet et merforbruk på disse områdene på samlet om lag 5,0 mill kroner.

Ekstra belastning av pensjonsutgifter ved regnskapsavslutningen "forstyrret" regnskapsoversiktene. Vel tre mill kroner ble ført som ekstrabelastning på tjenestene, mens om lag tilsvarende positivt premieavvik ble ført på området "sentrale funksjoner". Rådmannen viser til tjenesteområdenes årsrapporter for en nærmere oversikt over resultatene.

Dersom vi korrigerer for disse pensjonsbelastningene og avsetninger på var-området, er tjenesteområdenes merforbruk på ca åtte millioner kroner.

Resten av avviket kan i hovedsak forklares med avsetninger på gebyrområdene med vel tre mill kroner som følge av lavere kalkulasjonsrente enn lagt til grunn ved budsjetteringen, tre mill kroner i lavere merverdiavgiftskompensasjon enn forutsatt, og høyere "rentenetto" enn forutsatt. I tillegg er det "ryddet" unna beløp tilsvarende snaut to mill kroner fra balansen, dvs fordringer som må korrigeres og / eller tapsføres. Mange av disse forholdene er varslet enten som konkrete forventede avvik, eller usikre anslag gjennom budsjettåret.

Rådmannen ser alvorlig på kommunens økonomiske situasjon og vil påpeke at det er avgjørende viktig å dekke underskudd og gjenopprette handlefrihet. Utviklingen i regnskapsresultatet de siste tre åren viser at det går i riktig retning, men at det må til ytterligere forbedring i 2011 og 2012 for å komme på et forsvarlig resultatnivå.

Regnskapet for 2010 viser at budsjetttrammene er stramme og at mange store inntekts- og utgiftsanslag skulle vært mer "nøkternt" budsjettet. Dette – sammen med en enda bedre og strammere budsjettstyring gjennom året – er nødvendig for å nå målet om stabilt 3 % i nette driftsresultat.

Befolkningsutvikling

I 2010 fikk kommunen en økning i folketallet på 33 personer (mot 56 personer i 2009). Netto tilflytting utgjorde 37 personer, mens fødselsoverskuddet ble negativt med 4 personer. Data viser at det er stor flytteaktivitet mellom kommunene i Gjøvikregionen. Netto innflytting fra utlandet utgjør så mye som 69 personer.

Arbeidsmiljø

Kommunen har også i 2010 arbeidet aktivt med arbeidsmiljø saker i et samarbeid mellom ledere, tillitsvalgte og verneombud. Det er gjennomført flere samlinger med bl.a. forelesere fra NAV Arbeidslivssenter. Nærværsprosenten i 2010 var på 91,1 %, dvs litt lavere enn i 2009 (91,7 %), men ingen "kritisk" endring. Inngåelse av ny IA-avtale mellom arbeidsgiver, arbeidstakerorganisasjonene og NAV Arbeidslivssenter gjeldende fra 2011 var en viktig begivenhet i 2010.

Politiske saker

I 2010 har samtlige utvalg, herunder også formannskapet og kommunestyret hatt flere saker til behandling enn året før. Dette viser at aktiviteten i kommunen er stor også på politisk side.

Tjenesteproduksjon/myndighetsutøvelse

Rådmannen viser til tjenesteområdenes årsmeldinger og nevner her bare enkelte saker/hendelser i 2010:

- Bygging av ny svømmehall i tilknytning til Raufoss Badeland har pågått hele året
- Det er gjennomført relativt store rehabiliteringsarbeider på både Bøverbru skole, Raufoss Badeland, samt ombyggingsarbeider på Gimle og Raufosstun
- Året 2010 har vært preget av store utskiftninger i kommunens administrative ledelse. Følgende har sluttet og blitt pensjonister: Rådmann Jan Olav Grønland, ass rådmann Hans Fossum, voksenopplæringsjef Bård Furuseth o tidligere kultursjef Paul Ravlo. Med disse har kommunen mistet mye erfaring og kompetanse. Dyktige erstattere er imidlertid på plass.
- 14. mai 2010 lanserte kommunen ny hjemmeside, Ved ekstern vurdering høsten 2010, ble kommunens hjemmeside tildelt "fem stjerner" og vurdert som den beste i Vestoppland.
- Det ble høsten 2010 inngått ny IA-avtale mellom kommunen som arbeidsgiver, de tillitsvalgte og NAV Arbeidslivssenter.
- Etter oppkjøp av Vestrumenga miljøbarnehage, har kommunen gjennom høsten 2010 prosjektert ny barnehage med tre avdelinger på samme tomt.
- Tommeliten barnehage på Bøverbru ble nedlagt i august 2010. Samtidig ble Bøverbru barnehage utvidet. Gjennom bruk av midlertidige lokaler på Kløvertun , har kommunen oppfylt sin lovmessige plikt til å tilby barnehageplass til de som har rett til dette.
- Grunnskolen jobber fortsatt målrettet i forhold til blant annet lese- og skriveopplæring og sosial kompetanse for ytterligere å forbedre resultatene i grunnskolen.
- Timetallet / aktiviteten i grunnskolen ble utvidet i 2010 i faget engelsk, fysisk aktivitet og rett til leksehjelp

- Kommunens helsetjenester og beredskap ble satt på prøve i starten av året i forbindelse med den såkalte "Svineinfluensaen". utfordringene ble løst på en svært god måte.
- Barnevernstjenesten og helsesøstertjenesten ble samlokalisert på Sagatunet i februar 2010.
- Året har vært preget av stor utfordringer for kommunens barnevern i forhold til mange og krevende saker. Dette har også gitt vesentlig økning i kommunens utgifter på området.
- Folkebibliotekets filialer på Bøverbru og Eina ble lagt ned i januar 2010 og er nå rene skolebibliotek.
- Aktiviteten på kulturområdet er stor, dette gjelder både i forhold til den aktivitet kommunen selv driver, men ikke minst hos lag og foreninger.
- NAV Vestre Toten har hatt sitt første hele driftsår. Dette har vært krevende, ikke minst for den enkelte ansatte. Avdelingen har imidlertid jobbet godt og oppnår gode resultater. NAV Vestre Toten har i løpet av kort tid blitt en aktiv medspiller for andre tjenesteområder og en drivkraft i forhold til tverrsektorielt samarbeid.
- 2010 har vært et viktig år i forhold til å planlegge framtidens omsorgstjenester i kommunen. I juni 2010 ble slutt- og fagrappport for prosjektet "Omsorg i utvikling" vedtatt i kommunestyret. Som en videreføring av dette, vedtok kommunestyret ny omsorgsplan i desember. Dette er et viktig plandokument for kommunen, og de føringer som er lagt vil være styrende for planlegging, drift og investeringer i mange år fremover.
- Aktiviteten på byggesakssiden er lavere enn for noen år tilbake. Planavdelingen har imidlertid omfattende oppgaver knyttet til reguleringsplaner og andre plansaker.
- I løpet av 2010 overtok kommunen Ringvoll og Drager vannverk. (Private vannverk).
- Utbygging av nytt høydebasseng i Lønnberget er igangsatt. Dette er stort og viktig prosjekt for vannforsyning og beredskap i kommunen

1.2 Befolkningsutvikling

Befolkningsutviklingen i kommunen har vært følgende i perioden 2003-2010

År	Folketall
2003	12590
2004	12545
2005	12599
2006	12610
2007	12635
2008	12714
2009	12770
2010	12803

Folketallet i Vestre Toten økte med 33 personer i 2010.

Nærmere analyse av utviklingen:

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Fødte	148	120	121	149	108	124	122	124
Døde	148	136	132	125	118	134	127	128
Fødselsoverskudd	0	-16	-11	24	-10	-7	-5	-4
Innflytting	530	517	578	554	682	590	593	604
Utflytting	567	551	513	566	597	504	532	567
Nettoflytting	-37	-37	65	-13	35	86	61	37
Befolkningsvekst	-37	-53	54	11	25	79	56	33

I 2010 oppnådde kommunen en befolkningsvekst på 0,25 %. Tabellen viser at fødselstallet i 2009 fortsatt er relativt lavt, men på nivå med 2008 og 2009. Antall døde er relativt stabilt. Resultatet for kommunen er et fødselsunderskudd på fire personer (mot fem personer i 2009).

Statistikken viser for øvrig at kommunen fortsatt har en betydelig innflytting. Utflyttingen økte med 35 personer fra 2009 til 2010. Det er nettoinnflyttingen som skaper befolkningsveksten i Vestre Toten kommune. Netto innflytting fra utlandet utgjør alene 69 (mot 48 i 2009). I likhet med de fleste av kommunene i Oppland, er det dette som bidrar mest folketallsvekst.

1.3 Likestilling

I henhold til kommuneloven er kommunen pliktig til å redegjøre for den faktiske tilstanden når det gjelder likestilling og eventuelle planlagte eller iverksatte tiltak i virksomheten. Vestre Toten kommune som arbeidsgiver har i flere år hatt en handlingsplan for likestilling med følgende målsettinger:

- Å gi menn og kvinner like muligheter til arbeid, personlig- og faglig utvikling.
- Å styrke kvinners stilling spesielt når det gjelder opprykksmuligheter og rekruttering til selvstendige og ledende stillinger når vedkommende er kvalifisert til stillingen.
- Å sikre en rettferdig og lik behandling av menn og kvinner i lønns- og personalsaker
- Å fastslå at likestilling er et lederansvar i personalarbeidet

I planen er det angitt konkrete tiltak for å nå målsettingene.

Statistikker – stillingsstørrelse og årslønn:

	Totalt 2009	Kvinner	Menn	Totalt 2010	Kvinner	Menn
Alle ansatte	990	793	197	935	755	180
Prosentvis fordeling		80	20		81	19
Årsverk	738	575	163	744	587	157
Gjennomsnitt stillingsprosent	75	73	83	79	77	87
Gjennomsnitts årslønn	345.000	337.000	375.000	362.000	355.200	388.300

Forskjellen i gjennomsnitts årslønn mellom kvinner og menn er i 2010 redusert til 33.100 kroner, (Forskjellen i 2009 var på 38.000 kroner).

Andel kvinnelige arbeidstakere kontra mannlige er forholdsvis stabil med fordeling i 2010 med 81-19.

Den gjennomsnittlige stillingsprosent er positivt endret fra foregående år til 79 %. Menn innehar som tidligere 10 % høyere gjennomsnittsstilling enn kvinner, Det er svært positivt å registrere at gjennomsnittlig stillingsprosent for kvinner har økt fra 73 % i 2009 til 79 % i 2010.

Det er åpnet for at ansatte kan registrere uønsket deltid i tilgjengelig web-løsning. I 2010 har 132 registrert seg i basen. 17 av disse har 100 % stilling og er fornøyd med dette. Sju personer ønsker reduksjon i nåværende stilling, mens 15 har deltid og fortsatt ønsker dette. 93 personer gir uttrykk for at de ønsker en større stilling enn den de har i dag.

Erfaringstall fra tidligere viser at det innen omsorg er ca 75 % av deltidsansatte ønsker seg høyere stillingsprosent. De aller fleste av disse jobber også ekstra som vikarer. Svært mange ønsker seg stillinger mellom 50 og 80 %, men få ønsker å arbeide på flere arbeidsplasser og / eller oftere en hver tredje helg. Dette begrenser mulighetene for å utvide stillinger i vesentlig grad.

Ulike tiltak er utprøvd og videreført:

- Alle nattstillinger er økt fra 50 % til 65 % stillinger
- Kombinasjonsstillinger innen hjemmehjelp og "små" helgestillinger.
- Økt grunnbemanning der flere fikk økt sin stilling.
- Prosjekt 12- timers helgeturnus, der sju ansatte fikk økt sin stilling fra 25 % til 50 %.
- Videre samarbeides det på tvers av tjenesteområdene der kompetansen kan nyttiggjøres.

Under følger en mer detaljert oversikt over stillingsstørrelser, lønnsnivå mv.

Stillingsnivå:

Lønnsgruppe	Gjennomsnitt årlønn (i kr tusen) 2009		Antall ansatte / årsverk - 2009		Gjennomsnitt årlønn (i kr tusen) 2010		Antall ansatte / årsverk -2010	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Lederlønn jfr. HTA pkt. 3.4 *)	435	506	44 / 40	19/ 18	483	540	40 / 38	19/18,6
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			90 %	95 %			95 %	97 %
Ufaglærte	287	272	161 / 90	34 /22	303	285	147 / 95	31 / 20
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			56 %	65 %			64 %	65 %
Fagarbeidere	316	328	308 /215	63 /50	332	337	285 / 214	61 / 54
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			70 %	80 %			75 %	88 %
Avlønning høyskole	358	403	127/ 100	30 /27	372	380	115 / 94	11 / 10,8
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			79 %	91 %			82 %	98 %
Avlønning mer enn høyskole	402	450	26 / 19	8 / 5	430	453	24 / 20	21 /17,6
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			70 %	56 %			83 %	84 %
Undervisnings- Personell	400	408	128/ 113	43/39	421	422	134/ 122	35 / 33
<i>Gjennomsnittlig stillingsstørrelse</i>			89 %	92 %			92 %	95 %

Det er en positiv tendens at gjennomsnittlig stillingsprosent øker. Dette gjelder også innenfor gruppa ufaglærte. Tallene indikerer at lønnsforskjellen mellom menn og kvinner blir stadig mindre. Dette er positivt.

Sektornivå:

Under følger en oversikt fordelt på et utvalg tjenesteområder. Både barnehage, undervisning og omsorg har en stor overvekt av kvinnelige ansatte, mens det innen teknisk drift er motsatt.

Tjenesteområde	Fordeling personell		Fordeling personell	
	2009		2010	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Sentraladministrasjonen	15	20	15	19
Barnehage	51	3	62	3
Undervisning	233	65	224	60
Omsorg	379	33	335	29
Teknisk drift	3	26	4	24
Brann/feier	1	5	1	4
Plan	6	9	5	10

1.4 Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

I henhold til § 3 i Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminering - og tilgjengelighetsloven), skal det i årsberetningen redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å fremme lovens formål.

Når det gjelder aktivitetsplikten i forhold til rekruttering, lønns- og arbeidsvilkår mv., vises det til avsnittet foran om Likestilling.

Vestre Toten var pilotkommune i Universell utforming i perioden 2005-2008 og er fra 2009 ressurskommune. Kommunen har derfor stort fokus på Universell utforming, bl.a. ved nybygg (sist NAV-bygget). I tilknytning til NAV-bygget ble det også etablert heis slik at "borggården" er tilgjengelig fra nedsiden av rådhuset. Ved ombygging av folkebiblioteket ble det etablert ledelinjer, godt lys og nytt toalett. Ved andre byggeprosjekter, som for eksempel den nye svømmehallen, er det tatt tilsvarende hensyn.

Det ble vedtatt i budsjettet for 2010 å avsette 1 million kroner til spesifikke tiltak i forbindelse med Universell utforming. Tilsvarende bevilgning er gitt i 2011. Rådet for funksjonshemmede har deltatt i prioriteringene og foreslår utbedringer i Kirkeveien 10, rådhuset, sal 2 i kulturhuset og atkomsten fra pareringsplassen i Kirkeveien til rådhuset/kulturhuset.

Rådet for funksjonshemmede benyttes aktivt i byggeprosesser og der det er behov for rådets kompetanse.

Kommunen har i 2010 utarbeidet ny hjemmeside som oppfyller kravene til Universell utforming.

Universell utforming har blitt tatt opp flere ganger i rådmannens ledermøter slik at alle ledere skal være godt kjent med hva det innebærer og ta nødvendige hensyn ved utarbeiding av planer og tiltak.

Universell utforming er også innarbeidet i Kommuneplanen og vektlegges ved utarbeiding av reguleringsplaner mv.

1.5 Utførte årsverk i kommuneorganisasjonen

Tabellen under viser antall årsverk som er utført i kommunen i perioden 2003-2010 og hvor mange ansatte disse årsverkene er fordelt på:

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Årsverk	729	732	732	739	750	749	738	744
Antall ansatte	961	956	954	960	984	1001	990	935

1.6 Nærvær

I 2010 er det en liten nedgang i nærværet, men nedgangen er ikke kritisk. Det må forventes svingninger fra år til år. Vestre Toten kommune har de siste årene hatt fokus på nærvær framfor fravær.

Nærværsstatistikk for årene 2001 - 2010

År	Fraværsprosent	Nærværsprosent	Nærværsprosent kvinner / menn
2001	11,7	88,3	
2002	13,0	87,0	
2003	10,7	89,3	
2004	9,7	90,3	
2005	8,8	91,2	
2006	10,5	89,5	
2007	8,2	91,8	
2008	8,3	91,7	91,1 % / 93,9 %
2009	8,3	91,7	91,4 % / 92,7 %
2010	8,9	91,1	90,6 % / 92,8 %

KS setter fokus på utfordringene vedrørende sykefravær og sendte blant annet et brev til landets ordførere den 2. februar 2010 med følgende anmodning
Sykefraværet er denne vinteren satt på dagsorden. Som en følge av forhandlingene om en ny IA-avtale er det mye oppmerksomhet både på nivået på sykefraværet, omtale av tiltak som virker og synliggjøring av gode eksempler. Mange kommuner, fylkeskommuner og bedrifter har jobbet systematisk og grundig med nærvær og redusert fravær. På tross av dette har dessverre kommunesektoren det høyeste fraværet. Det er også store forskjeller både mellom kommuner, fylkeskommuner og mellom tjenesteområder. Dette synliggjør at det er mulig å redusere fraværet. Ett prosentpoeng redusert sykefravær utgjør 1,4 mrd. kroner pr. år, eller om lag 2700 årsverk.

KS ser tre elementer som avgjørende for å lykkes i arbeidet med å redusere sykefraværet:

- *God, tydelig og inkluderende ledelse*
- *Riktig bruk av kompetanse hos ledere og medarbeidere, med muligheter for utvikling*
- *Samarbeid med de ansatte; sykefraværsarbeidet må forankres blant de tillitsvalgte, men også være godt kjent blant alle de ansatte.*
Systematisk arbeid for å forebygge sykefravær, og tett oppfølging av de sykmeldte er en del av en god arbeidsgiverpolitikk.

For Vestre Toten kommunens del er fokus på et aktivt IA-arbeid, kartlegging av kompetanse og bruk av denne, samt samarbeidet i HEIA gruppene virkemidler som samsvarer med det KS nevner som viktige faktorer.

Det har i flere år vært fokus på innholdet i begrepene Helsefremmende arbeid og Inkluderende arbeidsliv. IA-handlingsplan inneholder 30 ulike delmål som ledere,

tillitsvalgte og verneombud mener er viktige å oppnå for å skape helsefremmende inkluderende arbeidsplasser for ansatte.

Vestre Toten kommune er en IA-bedrift. Å ha en godt samarbeide med kommunens kontaktperson i NAV arbeidsliv er viktig. Det gir kommunen både tilgang på ulike virkemidler, men også i form av ressurspersoner som er aktive samarbeidspartnere i hele organisasjonen.

Annen statistikk som viser uttaket av andre typer permisjoner som er hjemlet i arbeidsmiljøloven:

	Kvinner 2009	Menn 2009	Kvinner 2010	Menn 2010
	Dags- verk	Dags- verk	Dags- verk	Dags- verk
Barn/barnepassers sykdom/pleiepenger	512	73	515	98
Foreldre- og fedrepermisjon	725	204	589	426

Uttaket fordeler seg noenlunde likt mellom kjønnene i forhold til årsverk. Et positivt trekk er at menn tar ut / deler permisjon med samboer /ektefelle.

1.7 Seniortiltak

I forbindelse med handlingsplan for helsefremmende- og inkluderende arbeidsplasser, iverksatte Vestre Toten kommune fra 2008 noen ordninger for de såkalte seniorenene våre, dvs ansatte over 62 år. I 2010 ble ordningen evaluert og det ble gjort enkelte justeringer som stort sett er merkbare ved at fokus skal rettes like mye mot tilrettelegging og samtaler som mot økonomiske tiltak.

Ordningen består av følgende:

Ansatte over 62 år kan gis mulighet til å søke om:

- Redusert arbeidstid uten reduksjon i lønn inntil 24 dager pr år i 100 % stilling. Krav til minst 50 % stilling.
- Redusert arbeidstid med reduksjon i lønn ved uttak av fritid utover 24 dager pr år i 100 % stilling
- Økonomisk tilskudd kr 15 000 som et årlig beløp fram til ordinær pensjonsalder (ved deltidsstilling justeres beløpet etter stillingsstørrelse).

Ordningene tjener flere hensikter, blant annet å beholde de ansatte i arbeid lenger. Vi mener å ha oppnådd dette.

I 2009 har 58 personer over 62 år benyttet seg av ordningen, 53 kvinner og 5 menn.

I 2010 har 51 personer benyttet seg av ordningen, 37 kvinner og 14 menn.

Totalt er det utbetalt i underkant av kr 200 000,- i direkte "tilskudd" fordelt på 18 personer. Uttak av seniordager er registrert til 510 dager, fordelt på 27 kvinner og 6 menn.

2. Vesentlig og sentral økonomisk informasjon

2.1 Bedring i resultatet, men ikke tilstrekkelig til å unngå registrering i det statlige ROBEK-registeret

Først litt historie:

Vestre Toten kommune har gjennom mange år hatt en stram driftsøkonomi. I perioden 1998 – 2004 opparbeidet kommunen seg et akkumulert underskudd på vel 25 mill kroner og ble fra 2001 registrert i det statlige ROBEK-registeret. I regnskapet for 2004 ble opparbeidet underskudd dekket av fondsmidler og kommunen ble utmeldt av ROBEK.

I 2005 pådro kommunen seg et nytt underskudd på 6,3 mill kroner.

I 2006 maktet kommune både å dekke underskuddet fra 2005 på 6,3 mill kroner og oppnå et regnskapsmessig overskudd på 17 mill kroner.

Driftsregnskapet for 2007 ble oppgjort i 0,-.

Regnskapsmessig merforbruk for 2008 ble på 22,9 mill kroner, mens netto driftsresultat ble negativt med hele 37,2 mill kroner. (Netto driftsresultat på – 6,5 %) 2009 ble også et nytt krevende år med et regnskapsmessig underskudd på 10,2 mill kroner. (Netto driftsresultat på - 1,7 %). Netto driftsresultat ble forbedret med ca 26 mill kroner i forhold til 2008. For å beregne den reelle resultatforbedringen, må imidlertid feilføring av renter "plasseres" på regnskapsåret 2008. Dette betyr at den reelle forbedringen av netto driftsresultat er på hele 34 mill kroner.

2010:

Regnskapet er oppgjort med et netto driftsresultat på minus 1,8 mill kroner, eller - 0,2 %. Dette indikerer en resultatforbedring, men denne er langt fra god nok til å sikre et forsvarlig driftsresultat som igjen bidrar til betydelig underskuddsindekning og etter hvert økt handlefrihet.

Kommunen har i budsjettet for 2011 gjort ytterligere tilpasninger og det er lagt opp til et netto driftsresultat på 15 mill kroner. For å nå dette målet, må det til både justeringer / tilpasninger og streng budsjett disiplin gjennom året.

Et klart flertall i kommunestyret vedtok høsten 2010 at det ikke er aktuelt å innføre eiendomsskatt på boligeiendommer i kommunen før akkumulert underskudd er dekket. I og med at det er lite sannsynlig med økte statlige overføringer de kommende årene, må det derfor til ytterligere reduksjoner i budsjettene. Dette kan i noen grad gjøres gjennom mer effektiv drift, men det er etter rådmannens oppfatning ikke mulig å unngå reduksjoner i aktivitetsnivået. Rådmannen vil følge opp dette ved revideringen av kommunens økonomiplan i juni 2011.

Rådmannen vil også minne om at "siste rest" av frie driftsfond er disponert i 2010.

Gjennom overskudd i driften de kommende årene må fondene bygges opp igjen for å oppnå økt handlefrihet.

2.2 Kommunesektorens rammebetingelser

Kommunesektorens inntekter økte vesentlig i 2005 og 2006 gjennom Stortingets prioritering av sektoren og ikke minst av en sterk skattevekst som kommunene fikk

beholde og et svært godt år i 2006 for mange kommuner når det gjaldt avkastning på plasserte midler. Det strammet seg til i 2007 og 2008. I 2008 fikk ikke kommunesektoren kompensert kostnadsveksten knyttet til lønnsutviklingen. Dette, sammen med en "glidning" i kostnadsveksten for øvrig og den negative utviklingen i finansmarkedet, førte til at utgiftene økte langt mer enn inntektene. Rammevilkårene ble noe bedret i 2009 gjennom en relativt sterk vekst i de frie inntektene. Realveksten i 2010 må karakteriseres som svak sett i forhold til veksten i kommunens utgifter.

3 Økonomisk utvikling med fokus på 2010

3.1 Balanse ved utgangen av 2010

Under følger Vestre Toten kommunes balanse pr 31. desember 2010 (I 1.000 kr):

	2010	2009	2008
Omløpsmidler (kasse, bankinnskudd, obligasjoner, fordringer)	167.878	163.840	167.009
Anleggsmidler (eiendommer, utstyr, utlån, pensjonsmidler og aksjer)	1.495.519	1.372.203	1.264.663
Sum eiendeler	1.663.407	1.536.043	1.431.672
Egenkapital (fond, likviditetsreserve, tidligere underskudd, kapitalkonto)	50.788	62.483	80.060
Langsiktig gjeld	1.512.938	1.385.552	1.264.159
<i>herav pensjonsforpliktelser</i>	<i>782.667</i>	<i>727.347</i>	<i>659.103</i>
<i>lån til kommunale investeringer</i>	<i>591.596</i>	<i>536.420</i>	<i>511.256</i>
<i>formidlingslån i Husbanken</i>	<i>138.676</i>	<i>121.785</i>	<i>95.800</i>
Kortsiktig gjeld	99.681	88.007	87.443
Sum egenkapital og gjeld	1.663.407	1.536.043	1.431.672

- For mer detaljerte opplysninger, viser vi til regnskapsdokumentet

Balanseoppstillingen viser kommunens bokførte eiendeler, gjeld og egenkapital ved utgangen av året. Det er verd å merke seg at kommunens pensjonsforpliktelser (782 mill kroner) og pensjonsfond (704 mill kroner) i sterk grad påvirker balansetallene. Det er også verd å merke seg at egenkapitalen er ytterligere svekket i 2010.

Når det gjelder kommentarer til forvaltning av plasserte midler og gjeldsportefølje, viser rådmannen til egen finansrapport som legges fram for kommunestyret parallelt med behandlingen av regnskapet for 2010.

3.2 Likviditet / arbeidskapital

3.2.1 Kortsiktig arbeidskapital

Under følger analyse av kortsiktig arbeidskapital ved utgangen av det enkelte år (i 1.000 kr):

	2010	2009	2008
Omløpsmidler	167.888	163.840	167.009
- kortsiktig gjeld	- 99.681	-88.007	-87.443
- ubrukte lånemidler	- 70.325	-70.642	-62.997
Kortsiktig arbeidskapital	- 2.118	5.191	16.569

Den kortsiktige arbeidskapitalen ble svekket med 7,3 mill kroner i 2010. I note 1 til regnskapet følger en grundigere analyse av arbeidskapitalen. (NB! I den analysen justeres det ikke for ubrukte lånemidler slik det er gjort i tabellen over hvor fokuset er på kortsiktig arbeidskapital). Av denne framgår det at svekkelsen av arbeidskapitalen i all hovedsak kan knyttes til merforbruk / negativt driftsresultat på driftsregnskapet.

Arbeidskapitalen utgjør 10,0 % (mot 12,2 % i 2009) av driftsinntektene (jfr KOSTRA-statistikk for 2009). Dette er godt i underkant av gjennomsnittet for henholdsvis landet på 21,0 % (22,9 % i 2009) og Oppland på 24,9 % (24,9 % også i 2009).

Det er avgjørende viktig at kommunens arbeidskapital styrkes i årene framover gjennom avsetning av midler til driftsfond eller annen form for styrking av likviditeten.

3.2.2 Analyse av likviditetsgrad

De to nøkkeltallene likviditetsgrad 1 og likviditetsgrad 2 brukes ofte for å vurdere om virksomheten har en tilfredsstillende likviditet:

Likviditetsgrad 1 = Omløpsmidler / kortsiktig gjeld. Bør være større enn 2
 $167.887 / 99.681 = \underline{1,68}$ (mot 1,86 i 2009)

Likviditetsgrad 2 = Mest likvide omløpsmidler / kortsiktig gjeld. Bør være større enn 1
 $54.694 / 99.681 = \underline{0,55}$ (mot 0,71 i 2009)

Analysen viser at likviditeten er anstreng selv når de langsiktige plasserte midlene trekkes inn og at det fortsatt er behov for å styrke grunnlikviditeten ytterligere. De langsiktige plasseringene inkluderes i omløpsmidlene (i likhet med andre kommuner). Disse forvaltes imidlertid adskilt, noe som betyr at "grunnlikviditeten" i perioder er anstrengt, dvs at kommunen i perioder "trekker på" ubrukte lånemidler, fondsmidler og i kortere perioder driftskreditt. Kommunens likviditet svekkes årlig gjennom pensjonsinnbetalinger som ikke blir kostnadsført i kommuneregnskapet. Det er verd å merke seg at dette er en analyse som tar for seg situasjonen på en bestemt dag (31. desember 2010) og at det er betydelige svingninger gjennom året. Analysen er også påvirket av at kommunen har mye ubrukte lånemidler "på konto" ved utgangen av året. Kommunens likviditet er vanligvis svak akkurat ved årsskiftet.

3.3 Gjeld, egenkapital og soliditet

Soliditeten kan forklare kommunens evne til å tåle tap. Gjeldsgraden viser forholdet mellom kapital som er finansiert av utenforstående og kommunen selv. Jo mindre gjeldsgraden er jo mer solid er kommunen og evnen til å tåle tap er stor.

Gjeldsgrad = Gjeld / EK

Total gjeld / EK $1.612.619 / 50.788 = \underline{31,75}$ (mot 23,58 i 2009)

Gjeld eksklusive pensjon / EK $829.950 / 50.788 = \underline{16,34}$ (mot 11,90 i 2009)

Vestre Toten kommunens gjeldsgrad er høy og økende. Som følge av at kommunens egenkapital pr 31. desember 2010 er om lag 11,7 mill kroner lavere enn ved utgangen av 2009 og den langsiktige gjelden har økt, påvirkes disse nøkkeltallene i betydelig grad.

KOSTRA-statistikken for 2010 viser følgende tall for netto lånegjeld i kroner pr innbygger:

Vestre Toten kommune	42.786 kr	Gjøvik kommune	33.655 kr
Oppland	34.862 kr	Kommunegruppe 8	35.952 kr
Østre Toten kommune	29.530 kr	Landet utenom Oslo	38.990 kr

For ytterligere vurderinger av gjeldssituasjonen og forvaltningen av gjeldsporteføljen, viser rådmannen til finansrapporten for 2010 som behandles parallelt med regnskapssaken.

3.4 Driftsregnskap 2010

Under følger et kortfattet sammendrag av driftsregnskapet for 2010 (i 1.000 kr):

	Regnskap 2010	Justert budsjett for 2010	Regnskap 2009
Driftsinntekter	-690.436	-668.442	-655.048
<i>derav:</i>			
<i>inntekts- og formueskatt</i>	-241.872	-237.400	-225.540
<i>eiendomsskatt</i>	-9.611	-9.600	-8.347
<i>rammetilskudd</i>	-191.696	-196.774	-191.584
Inntekter for øvrig (brukerbetaling, salg- og leieinntekter, refusjoner og overføringer) er spesifisert i regnskapet.			
Driftsutgifter	679.078	644.186	652.118
Brutto driftsresultat	11.357	24.256	2.930
Netto utgift av renter/avdrag/utlån	42.124	36.226	41.091
Motpost avskrivninger	-28.951	26.704	-26.629
Netto driftsresultat	-1.816	14.734	-11.532
Bruk av fond	-12.977	-11.224	-8.403
Avsetning til fond / underskuddsinndekning	11.161	25.958	7.070
Årets regnskapsmessige resultat	0	0	-10.199

- For mer detaljerte opplysninger, viser vi til regnskapsdokumentet.

Regnskapet er gjort opp med et regnskapsmessig resultat på kroner 0,-. Oppstillingen / analysen viser at brutto driftsresultat ble 12,9 mill kroner svakere enn budsjettert, mens netto driftsresultat ble ca 16,5 mill kroner svakere enn budsjettert.

Året har vært preget av omstilling og et målrettet arbeid for å bedre balansen i økonomien. Vesentlig svikt i budsjettforutsetningene tidlig i året, merforbuk på sentrale områder og avvik på noen store anslagsposter, har skapt avvikene.

Rammene er for stramme i forhold til ambisjonene på flere områder og budsjetteringen har vært for optimistisk på en del sentrale anslagsposter.

I resultatet ligger imidlertid en forbedring i forhold til 2009, men ikke tilstrekkelig til å oppnå balanse i driften. Resultatet er i første rekke forbedret gjennom tilpasninger / reduksjoner på den ordinære driften.

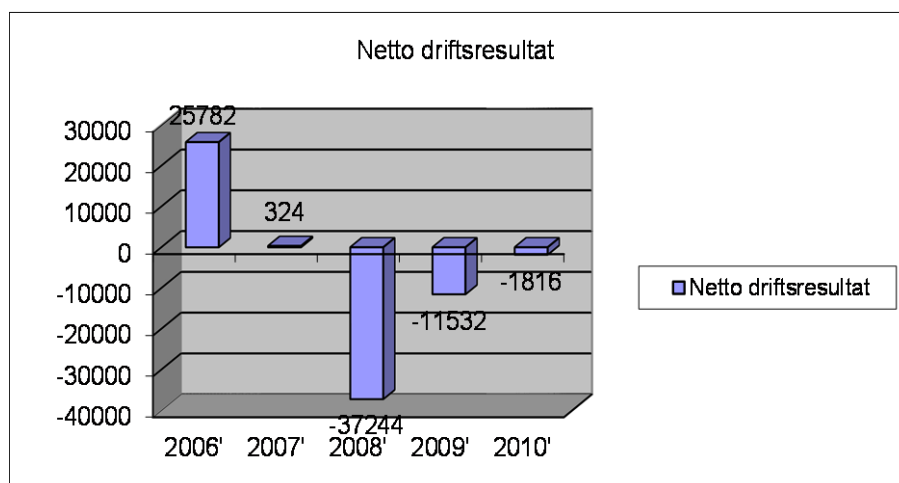
Rådmannen vil påpeke at det er brukt 10,7 mill kroner av disposisjonsfond i 2010 og at disse reservene nå er oppbrukt..

I kapittel 4.3 kommenterer rådmannen noen av de største avvikene i driftsregnskapet. For øvrig vises det til tjenesteområdenes årsrapporter.

3.5 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat viser hva kommunen har igjen til avsetninger og / eller finansiering av investeringer etter at all drift og renter og avdrag er dekket. Ideelt sett bør netto driftsresultat over tid utgjøre minst 3 % av driftsinntektene. Vestre Toten kommune har vært langt unna å nå dette målet de siste regnskapsårene. Resultatet i 2006 er innenfor den anbefalte normen, mens driftsresultatet tidligere år i sammenligningsperioden har ligget på + / - 1,5 %. Netto driftsresultat for 2008 skiller seg ut som spesielt negativt og utgjør - 6,5 % av brutto driftsinntekter.

Under følger en oversikt over netto driftsresultat for de siste fem årene:

KOSTRA-tallene for 2010 viser følgende netto driftsresultat i % av driftsinntektene:

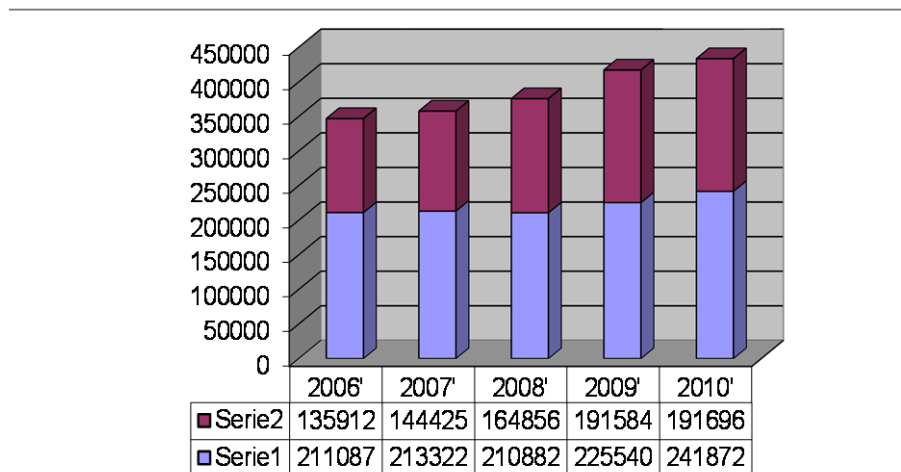
Vestre Toten kommune	-0,2 %	Oppland	3,4 %
Østre Toten kommune	0,3 %	Kommunegruppe 8	2,3 %
Gjøvik kommune	3,6 %	Landet utenom Oslo	2,3 %

Toten-kommunene skiller seg i denne sammenligningen ut med langt lavere driftsresultat enn de grupper det er naturlig å sammenligne seg med. Gjøvik fikk et høyt driftsresultat som følge at høy avkastning på store finansielle plasseringer.

(For øvrig synliggjør diagrammet over tydelig at det store underskuddet i 2008 – med tilhørende utfordringer i å rette opp dette i 2009 - har skapt de økonomiske utfordringene for Vestre Toten kommune).

3.6 Inntektsutvikling

Kommunens frie inntekter (skatt og rammetilskudd) har hatt slik utvikling de siste fem årene:

Tidligere års tabeller viste at det var en betydelig vekst i de frie inntektene fra 2005 til 2006. Vi ser at denne veksten flatet ut i 2007 og 2008. Veksten fra 2005 til 2006 utgjorde for Vestre Toten kommune vel 30 mill kroner eller 9,5 %, mens den fra 2006 til 2007 utgjorde 10,7 mill kroner eller 3,1 % og fra 2007 til 2008 utgjorde 17,9 mill kroner eller 5,0 %.

Fra 2008 til 2009 økte de frie inntektene ekstra mye som følge av blant annet regjeringens "krisepakke" og en ekstra overføring til Vestre Toten kommune på fire mill kroner.

Disse tallene illustrerer veldig godt utviklingen i inntektene. Samtidig dokumenterer den at inntektsveksten i 2007 var veldig lav. Inntektsveksten i 2008 var også langt lavere enn kostnadsveksten. (Lønnsveksten alene utgjorde om lag sju prosent).

Økningen fra 2008 til 2009 bidro til en bedret balanse i kommuneøkonomien.

Veksten i 2010 må kunne betraktes som moderat. Den utgjør 16,4 mill kroner, eller 3,9 %. Dette er en vekst som skal dekke både generell lønns- og kostnadsvekst, nye oppgaver pålagt av staten og vekst i kommunens egne oppgaver, eksempelvis omsorg og barnevern. Konklusjonen må være at dette ikke har vært tilstrekkelig i 2010 og at dersom dette vedvarer, må det årlig påregnes reduksjoner i aktivitetsnivået.

KOSTRA-tallene for 2010 viser følgende frie inntekter pr innbygger:

Vestre Toten kommune	33.865 kr	Oppland	36.624 kr
Østre Toten kommune	36.055 kr	Kommunegruppe 8	33.080 kr
Gjøvik kommune	33.234 kr	Landet utenom Oslo	35.013 kr

(Nordre Land ligger på om lag 39.000 kr pr innbygger og Søndre Land på 40.000 kr pr innbygger)

Disse tallene er svært interessante. De dokumenterer at Vestre Toten kommune er en lavinntektskommune med en inntektsutvikling som er for svak til å kunne løse økte oppgaver, herunder også å bedre driftsresultatet uten å måtte foreta reduksjoner i aktivitet, omstille virksomhet eller øke egne inntekter.

3.7 Investeringsregnskap for 2010

Under følger sammendrag av investeringsregnskapet for 2010 (i 1.000 kr):

	Regnskap 2010	Justert Budsjett for 2010	Regnskap 2009
Investeringer i anleggsmidler	88.329	88.800	74.614
Utlån og forskutteringer	18.456	2.000	14.849
Avdrag på lån	4.394	0	3.596
Avsetninger	43	0	9.819
Sum finansieringsbehov	111.222	90.800	102.878
Bruk av lånemidler	95.976	74.178	71.355
Inntekter fra salg av anleggsmidler	728	0	3.782
Mottatte avdrag på utlån	9.016	2.622	10.141
Tilskudd til investeringer	0	12.000	7.758
Andre inntekter	44	0	177
Overført fra driftsregnskapet	2.422	0	1.349
Bruk av investeringsfond	3.036	2.000	8.708
Sum finansiert	111.222	90.800	103.270
Overskudd (i 2009)	0	0	392

- For mer detaljerte opplysninger, viser vi til regnskapsdokumentet

I tabellen over sammenlignes justert budsjett og avlagt regnskap. I og med at låneopptak og utlån av husbankmidler ikke var inntatt i opprinnelig budsjett, oppstår et stort avvik.

I skjema 2B i regnskapet følger en detaljert oversikt over de ulike investeringsprosjektene.

Investeringsregnskapet er oppgjort i 0.-.

De ordinære investeringsutgiftene for 2010 er på brutto ca 88,3 millioner kroner. Av større enkeltprosjekter nevnes følgende (bruttobeløp):

Svømmehall	25,2 mill kr	Høydebasseng	5,1 mill kr
Reinvesteringer badeland	7,2 mill kr	Eina renseanlegg	5,1 mill kr
Bøverbru skole	5,2 mill kr	Raufosstun, kjøkken mv	4,2 mill kr

4 Avsluttende vurderinger

- Endring i rammebetingelser, vesentlige avvik og andre forhold knyttet til kommunens økonomiske utvikling og handlefrihet -

4.1 Statlige styringssignaler og utvikling i rammebetingelser

Det store gapet mellom kostnads- og inntektsvekst i 2008 skapte store utfordringer for kommunesektoren. Ikke minst for Vestre Toten kommune. Økte frie inntekter i 2009 rettet opp en og del av ubalansen. Etter rådmannens oppfatning må kommunesektoren fortsatt gis en betydelig vekst i de frie inntektene i årene framover for å kunne opprettholde tjenestenivået og møte utfordringene både innen tjenesteproduksjonen, i forhold til vedlikeholdsetterslepet, høy lønnsvekst og forventede høyere pensjonskostnader. Signaler fra sittende regjering kan imidlertid tyde på at veksten bli moderat. Dette vil bety tøffere prioriteringer i den enkelte kommune de nærmeste årene.

4.2 Forhold av betydning for økonomisk utvikling

Vestre Toten kommune har ikke maktet å dekke 2008-underskuddet i 2009 og 2010 og vil derfor bli registrert på den statlige ROBEK-lista. Hovedutfordringen for Vestre Toten kommune er å dekke akkumulert underskudd på 31,3 mill kroner så raskt som mulig. Realistisk sett betyr dette i 2011 og 2012.

Vestre Toten kommunes økonomiplan for perioden 2011-2014 gir klare føringer for et videre arbeid med å gjenvinne økt handlefrihet. Det er igangsatt et arbeid hvor målsettingen er å etablere et driftsnivå som sikrer et forsvarlig netto driftsresultat, inndekning av underskudd, tilbakeføring av reserver (til fonds) og bedret handlefrihet. Det er avgjørende viktig at dette arbeidet blir fulgt opp og at målsettingene som er satt blir nådd.

Som en konsekvens av regnskapsresultatet for 2010, må både kommunens driftsbudsjett for 2011 og økonomiplanen for perioden 2011-2014 revideres før ferien. I denne revideringen vil det også rettes sterkt fokus mot rammene for 2012.

4.3 Vesentlige avvik mellom driftsbudsjett og driftsregnskap

I innledningen har rådmannen kommentert relativt grundig årsaken til avvikene i regnskapet. Følgende negative avvik i driftsregnskapet vurderer rådmannen som vesentlige å kommentere:

Område	Avvik
Merverdiavgiftskompensasjon	3.029
Finansutgifter	4.635
VAR-områdene	4.112
Helse	2.392
NAV	2.932
Omsorg	3.814
Sum	20.914

Nærmere forklaring av avvikene:

- Rådmannen har gjennom rapporteringen til kommunestyret påpekt at det ville bli en svikt i merverdiavgiftskompensasjonen på 2,5 – 3,0 mill kroner.
- Netto renteutgifter ble høyere enn budsjettert. Dette skyldes en kombinasjon av høyere renteutgifter og noe mindre renteinntekter enn antatt. Avkastning på plasserte midler avviker med 3,1 mill kroner fra budsjett. Rådmannen har varslet avvik på området. Dette ble større enn forutsatt ved at det ble foretatt en justering knyttet til tidligere års (feil)føring på 1,2 mill kroner.
- VAR-områdene framstår med et samlet avvik på 4,1 mill kroner. En vesentlig del av dette – vel tre mill kroner – er knyttet til noe høyt budsjetterte inntekter og en svært lav kalkulasjonsrente.
- Korrigert for ekstra pensjonsbelastning, er det virkelige underskuddet på Helse ca 2,1 mill kroner. Av dette utgjør merutgifter til barnevern ca 1,1 mill kroner og en manglende inntektsføring på 0,7 mill kroner til fysio- og ergoterapitjenesten. Dette er inntektsført på rammetilskuddet og skulle vært justert med helseavdelingens budsjett. Helseavdelingen kan således ikke “lastes” for avviket.
- NAV sitt budsjett for 2010 ble nedjustert med 2,0 mill kroner med en klar målsetting om å redusere sosialhjelpsutgiftene. Det er intensivt et arbeid for å oppnå dette, blant annet gjennom den såkalte KVP-ordningen. KOSTRA-tall for 2010 viser færre brukere og reduserte utgifter, men effekten ble så langt nær så stor som forutsatt i budsjettet. I tillegg viser det seg at introduksjonsordningen for flyktninger ble for lavt budsjettert i 2010. Dette påvirker også budsjettet i negativ retning.
- Korrigert for pensjonsføringen ved regnskapsavslutningen, er omsorg sitt underskudd på 1,5 mill kroner. Dette er vesentlig lavere enn rapportert. Årsaken til merforbruk ligger i all hovedsak på variable lønnsutgifter hvor det både for 2010 og 2009 har vært for trange budsjetttrammer. Resultatet ble bedre enn antatt som følge av større refusjon for ressurskrevende brukere.

Det er også mange positive avvik i regnskapet. Størst overskudd leverer grunnskolen og voksenopplæringen med reelt (etter pensjonskorrigeringer) opp mot 1,5 mill kroner hver i positivt resultat. Mye av dette kan knyttes til merinntekter i forhold til det budsjetterte. Det bør også nevnes at barnehagetjenestene – til tross for store utfordringer – kommer ut med et relativt stort overskudd.

For øvrig viser rådmannen til tjenesteområdenes årsrapporter hvor de økonomiske resultatene er grundig omtalt.

4.4 Interkommunalt samarbeid

Kommunene i Gjøvikregionen samarbeider på en rekke områder, både i selskaper (innen blant annet avfallshåndtering, laboratorievirksomhet, vernet sysselsetting og miljørettet helsevern), på andre driftsområder og i forhold til utviklingsarbeid. I tillegg har kommunene et strukturert samarbeid på innkjøpsområdet generelt og spesielt innenfor forsikring og risikostyring.

Kommunene jobber videre med mulig samordning på ikt-området og det er "spleiset" på en felles stilling innen telefoni.

Innkjøpsfunksjonene i regionen ble sammenslått i starten av 2011. I 2010 er det igangsatt et arbeid med å utrede mulig sammenslåing av skatt- og innfordringsfunksjonene i regionen. Forprosjektrapporten framlegges før ferien i 2011.

På regionnivå har det dessuten vært spesielt fokus på evaluering av arbeidet med næringsutvikling og det er utarbeidet en felles eierskapspolitikk i 2009. Denne er fulgt opp med en felles eierskapsmelding for 2009 som ble behandlet i kommunene i 2010.

Mot slutten av 2010 har ordførerne i de fire kommunene Gjøvik, Østre Toten, Vestre Toten og Søndre Land satt i gang en diskusjon om mulig kommunesammenslutning. Dette arbeidet er i en tidlig fase.

Raufoss, 15. april 2010

Bjørn Fauchald
Rådmann